

FOND ZA AKTIVNO GRAĐANSTVO U HRVATSKOJ
PODLOGA ZA RASPRAVU ZA KONZULTACIJE S DIONICIMA
EGP I NORVEŠKI FONDOVI 2014-2021

EGP I NORVEŠKI FONDOVI ZA CIVILNO DRUŠTVO

Podrška civilnom društvu glavni je prioritet **Financijskih mehanizama Europskog gospodarskog prostora (EGP) i Kraljevine Norveške za razdoblje 2014. - 2021¹**, koje financiraju Island, Lihtenštajn i Norveška u 15 država članica EU u Srednjoj i Južnoj Europi i baltičkim državama. Deset posto ukupnih izdvajanja države namijenjeno je programu civilnog društva kroz **Fond za aktivno građanstvo** u svakoj državi korisnici. Fond će **doprinijeti općim ciljevima EGP i Norveških fondova - smanjiti ekonomske i socijalne razlike te ojačati bilateralne odnose između države korisnice i država donatora.**

Sljedeća područja podrške su prihvatljiva:

- Demokracija, aktivno građanstvo, dobro upravljanje i transparentnost;
- Ljudska prava i jednako postupanje u borbi protiv svake diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, spola, invaliditeta, dobi, spolne orijentacije ili rodnog identiteta;
- Socijalna pravda i uključivanje ranjivih skupina;
- Ravnopravnost spolova i rodno uvjetovano nasilje;
- Okoliš i klimatske promjene.

Fond za aktivno građanstvo također će se baviti sljedećim područjima i pitanjima specifičnima za Hrvatsku:

- jačanje kapaciteta i održivosti sektora civilnog društva,
- poboljšanje obuhvata i dosega prema izoliranim i marginaliziranim geografskim područjima i ciljnim skupinama
- osnaživanje i uključivanje ranjivih skupina, uključujući Rome
- promicati inicijative koje jačaju međukulturni dijalog s posebnim naglaskom na manjine
- promicati inicijative usmjerene na međugeneracijsku suradnju

1. FOND ZA AKTIVNO GRAĐANSTVO U HRVATSKOJ

Vrijednost Fonda za aktivno građanstvo u Hrvatskoj je 8,5 milijuna eura. **Ured za financijske mehanizme (UFM) imenovao je konzorcij kojeg čine Slagalica – Zaklada za razvoj lokalne zajednice, SOLIDARNA - Zaklada za ljudska prava i solidarnost, SMART - udruga za razvoj civilnog društva i CNVOS za Upravitelja Fonda u otvorenom i konkurentnom natječajnom procesu koji će biti odgovoran za razvoj i provedbu Fonda.**

¹ Za više informacija o EGP i Norveškim fondovima 2014-2021, vidi www.eeagrants.hr i www.eeagrants.org

Zbog važnosti povratnih informacija od dionika civilnog društva u oblikovanju Fonda za aktivno građanstvo u Hrvatskoj, ova podloga za raspravu ocrtava glavne izazove civilnog društva u Hrvatskoj i poziva dionike da promisle o načinima pristupa tim izazovima kako bi se kroz Fond postigao željeni učinak.

2. PRIMJERENOST I OPRAVDANOST PROGRAMA

Program je osmišljen tako da odgovori na potrebe i poveća vjerojatnost održivosti hrvatskih organizacija civilnog društva (OCD) i građanskih inicijativa koje dijele zajedničke vrijednosti poštivanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, ravnopravnosti, vladavine prava i poštivanja ljudskih prava, uključujući prava osoba koje pripadaju manjinskim skupinama.

Program će smjerati sinergiji i komplementarnosti s postojećim izvorima financiranja i izgradnje kapaciteta koje su izravno dostupne organizacijama civilnog društva u Hrvatskoj: 1) EU sredstva putem programa ESF (Operativni program za razvoj ljudskih potencijala 2014-20), ERASMUS, Europa za građane kao, i INTERREG, LEADER, Horizon, LIFE, Europska zaklada za zaštitu klime itd., (2) javno financiranje dostupno putem Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva, ministarstava, državnih agencija, lokalne i regionalne samouprave i (3) podrška u izgradnji kapaciteta dostupna putem regionalnih resursnih centara, lokalne zaklade, mreže organizacija civilnog društva i organizacije civilnog društva koje podržava Nacionalna zaklada u programu „Centri znanja“.

U osmišljavanju programa dodjele bespovratnih sredstava i programa jačanja kapaciteta, Upravitelj Fonda planira posebnu pozornost posvetiti sljedećim **ključnim sektorskim izazovima² vezanima uz autonomiju, učinkovitost i održivost hrvatskih organizacija civilnog društva** u daljnjem oblikovanju hrvatskog društva kao demokratskog, pravednog i uključujućeg:

- **Prekomjerna ovisnost o previše birokratiziranom i neučinkovitom javnom financiranju** iz EU i Vladinih izvora, što dovodi do financijske i programske neizvjesnosti i administrativnog preopterećenja³. Ovaj izazov utječe na sve organizacije civilnog društva, ali s najvećim rizikom za OCD-e koje pružaju socijalne usluge ranjivim skupinama i OCD-e koje se bave neovisnom kontrolom vlasti u svim sektorima, uključujući zaštitu okoliša, zaštitom ljudskih prava i dobrim upravljanjem. Problem dodatno otežava nerazvijenost lokalne filantropije⁴.
- **Ograničena ukorijenjenost i mobilizacijski potencijal OCD-a u zajednici**, na što negativno utječe nerazvijenost lokalne filantropije i odnosa OCD-a s poslovnim sektorom, a rezultira prevelikom ovisnošću OCD-a o javnom financiranju, manjkom ljudskih resursa i potpore zajednice. Ovaj izazov utječe na sva tematska područja, ali posebice na nacionalne zagovaračke organizacije i mreže OCD-

²Ove su izazove partneri u konzorciju identificirali tijekom pripreme prijave za Upravitelja Fonda, temeljem zajedničkog iskustvenog poznavanja sektora, pregleda relevantnih dokumenata i literature te nalaza online ankete „[Građanski aktivizam u Hrvatskoj: Izazovi i potrebe](#)“ iz prosinca 2018 na prigodnom uzorku 112 OCD-a iz 21 županije, 26 različite lokacije, a koje djeluju u 17 različitih tematskih područja, uključujući ljudska prava (51%), obrazovanje, znanost i istraživanje (40%), socijalna zaštita (33%), demokratska i politička kultura (33%), kultura i umjetnost (28%), održivi razvoj (28%), međunarodna suradnja (25%), zaštita zdravlja (17%) i zaštita prirode i okoliša (17%). Nalazi ankete su referenca za sve izazove dok se uz svaki izazov navode i drugi glavni izvori.

³[Zapisnici sa sjednica Savjeta za razvoj civilnog društva 10. siječnja 2018., 30. rujna 2018., 12. srpnja 2018.; Zapisnici sa sastanaka Odbora za praćenje OP Učinkoviti ljudski potencijali ESF-a 2014-20.](#)

⁴Slagalica- zaklada za razvoj lokalne zajednice. (2017). [Nacionalno istraživanje o filantropiji](#); Zaklada za poticanje partnerstva i razvoja civilnog društva. (2016). [Pregled poreznih olakšica povezanih s doniranjem.](#)

a koje se bave ljudskim pravima i dobrim upravljanjem te svoje napore usmjeravaju na pozicioniranje u javno-političkoj i medijskoj sferi, dok njihov doseg prema lokalnoj zajednici i građanima, a time i diverzifikacija resursa zaostaju.

- **Neujednačen razvoj zagovaračkih kompetencija OCD-a u različitim tematskim područjima i na lokalnoj razini**, što negativno utječe na odgovornost vlasti uslijed nedostatnog građanskog nadzora i zagovaranja. Taj je izazov pogoršan strukturnim slabostima demokratskog upravljanja u Hrvatskoj - nerazvijenim mehanizmima za sudjelovanje javnosti u odlučivanju, ograničenim medijskim prostorom, klijentelističkom političkom kulturom i otporom političkih dužnosnika i institucija nadzoru javnosti⁵. Javno zagovaranje je posebno zahtjevno za OCD-e koje pružaju javno financirane usluge, branitelje ljudskih prava te lokalne i nacionalne OCD-e koji se u ulozi kontrolora vlasti fokusiraju na najkontroverznija pitanja upravljanja, kao što su korupcija, institucionalna diskriminacija i loše upravljanje javnim i prirodnim dobrima.
- **Fragmentirani društveni i ljudski kapital koji prati regionalne razvojne asimetrije**, što rezultira velikim jazom u organizacijskim, zagovaračkim vještinama, umijeću mobilizacije zajednice te ukupnoj snazi građanskih aktivista i organizacija civilnog društva u regionalnim centrima s jedne strane te periferiji diljem države, posebno na Istoku i Jugu koji su snažno pogođeni depopulacijom i ekonomskom emigracijom⁶. Ovaj izazov utječe na sve organizacije civilnog društva u različitim tematskim područjima, posebice na one koje predstavljaju i služe ranjivim skupinama (naročito za Rome i osobe s invaliditetom) i negativno utječe na njihove sposobnosti zagovaranja i upravljanja projektima, a time i na mogućnost pristupa većim sredstvima EU-a i utjecaja na nacionalne politike.
- **Socijalna, ekonomska i politička marginalizacija mladih i njihova odvojenost od društveno progresivnog građanskog aktivizma**, što je potaknuto nedostatkom sustavnog građanskog obrazovanja, negativnim demografskim trendovima i usponom desničarske mobilizacije usmjerene na mlade. Mladi su posebno deprivirani životnih šansi u nerazvijenim i depopuliranim područjima na Istoku i Jugu zemlje⁷.
- **Porast desnog populizma⁸ (nacionalističkog, klerikalnog i ksenofobnog) u civilnom društvu, medijima i političkoj sferi** koji namjerno cilja na neovisne institucije za ljudska prava, branitelje ljudskih prava i istraživačke novinare kroz ocrnjivanje u medijima, neprijateljsko zagovaranje protiv antidiskriminacijskih politika i javnog financiranja ljudskopravaških OCD-a⁹;
- **Ograničen medijski prostor za doseg OCD-a prema građanima, kreatorima politika i poslovnom sektoru** zbog neadekvatnog javnog financiranja medija, nedovoljno transparentnog vlasništva medija, opadajuće profesionalnosti i snažnog utjecaja interesnih skupina u kombinaciji s neadekvatnim regulatornim nadzorom nad kvalitetom medijske produkcije, govora mržnje i lažnih

⁵Freedom House. (2018). [Nations in Transit: Croatia Country Profile](#); Vuk Vukovic. (2017). "The political economy of local government in Croatia: winning coalitions, corruption, and taxes". [Public Sector Economics](#), Institute of Public Finance, vol. 41(4), pages 387-420.

⁶ Za detaljnu analizu regionalnih razlika u građanskom aktivizmu i društvenij participaciji, vidi [\(In\)Equality Surveyor \(Geometar nejednakosti\)](#), pregledno statističko istraživanje koje je proveo Centar za mirovne studije 2017.

⁷ Vlasta Ilišin i Vedrana Spajić Vrkaš (ed.). (2017). [Generacija osujećenih: mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća](#). Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb.

⁸Grbeša, Marijana; Šalaj, Berto (2018). "Dobar, lošilizao? Populizam u Hrvatskoj". TIM Press, Zagreb.

⁹Human Rights House Zagreb, ["Human Rights Defenders: Obstacles and Challenges"](#), December 2018; FRA(2018), [„Challenges facing civil society organizations working on human rights in the EU“](#); Civil Society Europe (2018), [„Civic Space in Europe 2017 Report“](#).

vijesti, posebno u digitalnim i društvenim medijima¹⁰. Ovaj izazov posebno pogađa lokalne organizacije civilnog društva i medije u zajednici koji se fokusiraju na pitanja dobrog upravljanja, borbe protiv korupcije i upravljanja javnim resursima, uključujući zaštitu okoliša.

- **Nedostatak sinergije između pružanja socijalnih usluga, zagovaranja utemeljenog na dokazima i mobilizacije zajednice oko pitanja socijalne pravde i programa socijalne uključenosti**, usporedno s nerazvijenim mehanizmima sudjelovanja javnosti, što ograničava širi društveni i politički utjecaj organizacija civilnog društva koje zastupaju potrebe i interese ranjivih društvenih skupina u reformskim procesima u sektorima rada, obrazovanja, socijalne zaštite i zdravstva¹¹.

3. PROGRAMSKI FOKUS

Kako bi odgovorio na razvojne potrebe i izazove hrvatskog sektora civilnog društva, uz očekivani komplementarni učinak i sinergije s drugim raspoloživim programima javnog financiranja i podrške civilnom društvu, hrvatski Upravitelj Fonda predlaže da se program fokusira na sljedeće ciljeve:

- **nadomjestiti nedostatke javnog financiranja**, posebno u pogledu nedostatka sredstava za razvoj programa, nedostatka podrške lokalnoj filantropiji i prikupljanju sredstava u zajednici, te nedovoljnog financiranja OCD-a koje obnašaju ulogu neovisnog kontrolora vlasti u odnosu na standarde dobrog upravljanja u svim političkim područjima, OCD-a uključenih u zaštitu ljudskih prava, zaštitu okoliša i socijalno uključivanje ranjivih skupina i OCD-a s hrvatske periferije sa ograničenim kapacitetima za pristup fondovima EU;
- **izgraditi otpornost branitelja ljudskih prava i OCD-a** posvećenih osnaživanju i socijalnom uključivanju nacionalnih i seksualnih manjina, u svjetlu trenda sužavanja društvenog prostora za slobodno građansko djelovanje;
- **podržati približavanje OCD-a zajednici** kroz lokalna partnerstva, saveze i podršku aktivnih građana, čime se povećavaju responzivnost i autonomija OCD-a;
- **podržati diverzifikaciju financiranja OCD-a** prema većem udjelu privatnih donacija iz zajednice i poslovnog sektora te održivog samofinanciranja putem socijalnog poduzetništva, čime bi se povećala financijska održivost i autonomija OCD-a;
- **promicati inovativne i isplative oblike jačanja kapaciteta**, utemeljene na *peer-to-peer* prijenosu znanja preko regionalnih, tematskih, kulturnih i generacijskih razlika, s ciljem ubrzanog jačanja kapaciteta lokalnih OCD-a i novih građanskih vođa, posebno onih u depriviranim i marginaliziranim zajednicama, s naglaskom na organizacijski razvoj, zagovaranje, komunikacije i doseg u zajednici, mobilizaciju resursa i izvještavanje o društvenom učinku;
- **pospješiti kulturu suradnje i solidarnosti među OCD-ima u upravljanju zajedničkim resursima i rješavanju zajedničkih problema** kroz širu i učinkovitiju među-tematsku i međusektorsku suradnju, zajednički pristup društvenom razvoju koji se temelji na zaštiti ljudskih prava i bliže odnose s društveno odgovornom poslovnom zajednicom, ne-profitnim i neovisnim medijima.

Posebna pozornost bit će posvećena **razvoju i sudjelovanju mladih**, što se tretira kao horizontalno prioritetno područje podrške. Također, pozornost će biti **posvećena osnaživanju lokalnih građanskih aktivista s hrvatske periferije te OCD-a koje vode pripadnici manjina i ranjivih skupina**, kroz

¹⁰South East Europe Media Organisation (SEEMO), (2018). "[Press freedom in Croatia: Hate speech and Hope for Change. Report on the January 2018 Joint International Mission \(JIM\)](#)", published in May 2018.

¹¹Human Rights House Zagreb.(2019). [Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled za 2018. godinu](#) (Human Rights in Croatia: Overview for 2018), Zagreb.

jednostavniji sustav financiranja i jači fokus na izgradnju kapaciteta putem horizontalnih prijenosa znanja, umrežavanja i razvoja kompetencija za vođenje.

Program će također nastojati tražiti prilike za **ubrzavanje izgradnje kapaciteta novih romskih građanskih vođa i romskih organizacija civilnog društva** koje djeluju u zajednici, koristeći znanja iz nedavne studije koju je naručio Ured za ljudska prava i nacionalne manjine¹². **Međugeneracijska suradnja i međukulturni dijalog tretirat će se kao horizontalni prioriteti** u svim shemama za dodjelu bespovratnih sredstava i kao ključni resurs za vršnjačke prijenose znanja u okviru izgradnje kapaciteta.

Specifični izazovi koje treba riješiti i glavne ciljne skupine u okviru pet učinaka Programa prikazani su u nastavku. Sudionici civilnog društva pozvani su da predlože rješenja za rješavanje tih izazova.

	Izazov/problem	Željeni učinak	Izravne ciljne grupe (posrednici)	Krajnji korisnici	Predložena rješenja (rezultati)
1	Neujednačeni i nedovoljni kapaciteti javnog zagovaranja i mobilizacije zajednice OCD-a koje vrše neovisnu kontrolu vlasti, potaknuti nedovoljnom otvorenosti javnih institucija, što rezultira ozbiljnim deficitima u nadzoru građana nad javnim vlastima, posebno na lokalnoj razini.	Oснаžena kontrolna i zagovaračka uloga civilnog društva	<i>OCD-i koji obnašaju ulogu kontrolora u odnosu na dobro upravljanje i demokratizaciju te u ključnim tematskim područjima.</i>	<i>Političke institucije, državna uprava i svi hrvatski građani</i>	OTVORENO ZA SAVJETOVANJE S DIONICIMA
2	Ograničeni kapaciteti neovisnih medija i medija zajednice u poticanju informiranog građanskog angažmana te olakšanje pristupa OCD-a građanima, poslovnim i političkim donositeljima odluka, uslijed neadekvatnog javnog financiranja neovisnih medija i medija zajednice te neodgovarajućeg nadzora kvalitete medijske produkcije, posebno digitalnih medija.	Oснаžena kontrolna i zagovaračka uloga civilnog društva	<i>Neovisni i mediji zajednice, OCD-i uključeni u zagovaranje u podizanje svijesti o ključnim tematskim programskim prioritetima.</i>	<i>Svi građani Hrvatske čija će prava biti bolje zaštićena kroz učinkovitiji građanski nadzor; političke institucije imat će snažniji poticaj za bolje upravljanje.</i>	
3	Rastući trend nacionalističkog i ultrakonzervativnog	Povećana potpora ljudskim	<i>OCD-i koji se bave zaštitom ljudskih prava,</i>	<i>Političke institucije, državna uprava i</i>	

¹²Centre for Peace Studies (2018), „Uključenost Roma u hrvatsko društvo: istraživanje baznih podataka“ („Inclusion of Roma in the Croatian Society; BaselineStudy“), commissioned by the Government Office for Human Rights and National Minorities.

	populizma usmjeren na ženska prava i branitelje ljudskih prava u okruženju ograničenog javnog financiranja, nedovoljno razvijene filantropiju za ljudska prava, regionalnih razvojnih nejednakosti i povećanog broja neprijateljski nastrojenih medija.	pravima	<i>lokalne zaklade, neovisne institucije za zaštitu ljudskih prava.</i>	<i>svi hrvatski građani, posebno žrtve kršenja ljudskih prava.</i>	
4	Nedovoljno razvijeno socijalno ugovaranje i osiguranje kvalitete socijalnih usluga, uz dodatni izazov regionalnih razvojnih nejednakosti , što rezultira neadekvatno pristupačnim, osjetljivim i neujednačenim pružanjem socijalnih usluga ranjivim skupinama gdje se korisnici prvenstveno tretiraju kao pasivni korisnici umjesto aktivnih dionika.	Ranjive skupine su osnažene.	<i>OCD-i koji su uključeni u pružanje direktne podrške ranjivim skupinama u odnosu na socijalnu skrb, pristup zdravstvu, smanjenje siromaštva kroz pružanje socijalnih usluga, obrazovanje, pružanje humanitarne pomoći i podrške u integraciji.</i>	<i>Ranjive skupine; sektori rada, socijalne skrbi i zdravstva, neovisne institucije za ljudska prava, političke institucije i svi građani (veća jednakost, niži socijalni rizici)</i>	
5	Društvena, ekonomska i politička marginalizacija mladih i njihovo odvojenost iz društveno progresivnog građanskog aktivizma , što je potaknuto nedostatkom sustavnog građanskog obrazovanja, negativnim demografskim trendovima i usponom desničarskih populista koji ciljaju na mlade.	Ranjive skupine su osnažene (mladi).	<i>OCD za mlade, neformalne inicijative i društveni mediji za mlade, posebno oni koji su aktivni u nerazvijenim i manjim sredinama.</i>	<i>Mladi, a posebno mladi iz ruralnih područja i periferije, naročito na Istoku i Jugu zemlje.</i>	
6	Nedostatni i neuravnoteženi kapaciteti OCD-a za zaštitu okoliša za mobilizaciju zajednice zbog ograničenog javnog financiranja njihove funkcije neovisne kontrole vlasti i generatora socijalnih	Povećan građanski angažman na zaštitu okoliša/ klimatskim promjenama	<i>OCD-i za zaštitu okoliša</i>	<i>Svi građani Hrvatske kao korisnici prava na zdravo okruženje i okoliš.</i>	

	inovacija, regionalnih razvojnih nejednakosti i kroničnog nedostatka političkog fokusa na klimatske akcije i održivi razvoj.				
7	Nedovoljna ukorijenjenost OCD-a u zajednicu, potaknuta nedovoljno razvijenom lokalnom filantropijom i slabim odnosima OCD-a s poslovnim sektorom, što rezultira prevelikom ovisnošću OCD-a o javnom financiranju, nedovoljnim ljudskim resursima i manjkom podrške zajednice.	Povećani kapacitet i održivost civilnog društva (organizacija i sektora)	<i>Organizacije civilnog društva - lokalne i nacionalne, uključujući pod-sektore lokalne filantropije i socijalne ekonomije.</i>	<i>Građani Hrvatske, posebno oni s periferije s ograničenim pristupom socio-kulturnom kapitalu kroz građanske angažman.</i>	

4. PITANJA ZA RASPRAVU

- a. **Izazovi:** Koji su glavni izazovi koji se neadekvatno rješavaju putem javnog financiranja iz nacionalnih izvora i izvora EU u području rada vaše organizacije?
- b. **Uključenost mladih:** Kako program može uključiti mlade kao aktivne građane koji doprinose rješavanju prepoznatih izazova?
- c. **Jačanje kapaciteta:** Prema Vašem mišljenju, koji su glavni nedostaci kapaciteta organizacija civilnog društva i sektora civilnog društva u Hrvatskoj?
- d. **Predložena rješenja:** Koja su najprikladnija rješenja za rješavanje prepoznatih izazova?